Birgitta Partanen
Arktiset Aromit ry ja yhteistyötahot
8.11.2021

HE 193/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luonnonmukaisen tuotannon valvonnan järjestämisestä sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Haluamme yhteisessä lausunnossamme esittää, että lainsäädännöllä ei vaikeuteta luomukeruualueiden laajentumisen mahdollisuuksia ja siten vaaranneta luomuluonnontuotteisiin perustuvan elinkeinotoiminnan kehittämistä. Luomukeruutuotannolla on Suomessa valtava, mutta vielä vajaasti hyödynnetty potentiaali.

Käsittelyssä oleva HE 193/2021 vp esittää, että luomukeruualueiden valvonta jaettaisiin kahdelle eri viranomaiselle sertifiointitavan mukaan. Samalla esitys rajaa selvittäjämallin mukaisen sertifioinnin käytettäväksi vain jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin. Selvittäjämallin mukaisesti sertifioidut keruualueet kuuluisivat esityksen mukaisesti jatkossa Ruokaviraston valvontaan ja metsänomistajan itse sertifiointiin liittämät alueet säilyisivät ELY-keskusten valvonnassa.

Esitämme, että luomukeruutuotannon valvontaa ei jaeta eri viranomaisille ja että selvittäjämallin mukaisesti voidaan sertifioida alueita, joilta kerätään sekä jokamiehenoikeudella että maanomistajan luvalla kerättäviä luomuluonnontuotteita.

Esitämme lakiesitykseen ja lain perusteluihin seuraavia muutoksia:

3.7. Luonnonvaraisten kasvituotteiden keruu ja sertifiointi luonnonmukaisina tuotteina

Lain perusteluissa mainitaan näin:

> *…. Laissa tullaan mahdollistamaan j**okamiehenoikeudella kerättävien tuotteiden** sertifiointi luomutuotteiksi myös kolmannen osapuolen tekemän selvitystyön perusteella. Tällöin **Ruokavirasto** valvoisi luonnonalueita, jotka on valvontajärjestelmään ilmoittanut muu kuin luonnonalueen omistaja tai haltija ja joilta **jokamiehen oikeudella** kerätään luonnonvaraisia kasvituotteita. Näiden alueiden on täytettävä uuden luomuasetuksen vaatimukset. Alueiden selvitystyössä voidaan käyttää digitaalista metsävaratietoa, jonka hyödyntämiseksi on rakennettu vuonna 2019 luomusertifioinnin tueksi palvelu Suomen metsäkeskuksen ylläpitämälle metsään.fi sivustolle.*

Ehdotamme kohtaa muutettavaksi seuraavasti:

> Laissa tullaan mahdollistamaan **luonnonvaraisten kasvituotteiden** sertifiointi luomutuotteiksi myös kolmannen osapuolen tekemän selvitystyön perusteella. Alueiden, joilta luonnonvaraisia kasvituotteita

kerätään luonnonmukaisina, on täytettävä luomuasetuksen vaatimukset. Alueiden selvitystyössä voidaan käyttää digitaalista metsävaratietoa.

Perustelut: EU:n luomuasetus ei erottele jokamiehen oikeudella ja maanomistajan luvalla kerättäviä **kasveja ja kasvinosia.** **Luomukeruusertifioinnissa sertifioidaan alue**, jolta voidaan kerätä luomuna kasveja ja kasvinosia. Selvittäjämallia on käytetty kaikkien luomukeruutuotteiden sertifioinnissa luotettavasti jo pitkään.

On tarpeetonta siirtää selvittäjämallin valvonta Ruokavirastolle. Pidämme parempana vaihtoehtona säilyttää koko luomukeruualueiden valvonta ELY-keskuksilla, joille alkutuotannon valvonta muutenkin kokonaisuudessaan kuuluu.

Samoin tulevaisuuden kehittämistä rajaavaa on mainita digitaalisen metsävaratiedon käyttömahdollisuus vain metsaan.fi -palvelussa. Sertifioinnin tueksi on pidettävä avoinna mahdollisuus hyödyntää myös muita järjestelmiä.

6 Lausuntopalaute

Käsiteltävässä lakiehdotuksessa ei ole huomioitu riittävästi ensimmäisen lausuntokierroksen lausuntoja. Lausuntopalautteessa ei ole kukaan lausunnonantaja esittänyt luomukeruutuotteiden selvittäjämallin valvonnan siirtämistä ELY-keskuksilta Ruokavirastolle. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus totesi, että sillä on kokemusta keruutoiminnasta ja että sillä olisi hyvät edellytykset jatkaa toiminnan valvontaa. Mielestämme oleellista on toiminnan sujuvuus ja kustannustehokkuus.

Useissa lausunnoissa esitettiin, että selvittäjämallilla sertifioiduilta alueilta tulisi voida kerätä yhtä lailla sekä jokamiehenoikeudella että maanomistajan luvalla kerättäviä tuotteita.

Erityisesti tulee huomioida Ruokaviraston lausunto. Sen mukaan ei ole estettä sille, että metsänomistaja antaa luomuvalvonnassa olevalle keruutuoteyritykselle luvan kerätä luvanvaraisia tuotteita luomukeruualueiksi hyväksytyiltä alueiltaan ilman, että on itse liittynyt ELY-keskuksen luomuvalvontaan.

Ruokaviraston lausunnossa asia esitetään näin:

”Viittaus jokamiehen oikeudella kerättäviin tuotteisiin antaa ymmärtää, että selvittäjämallin käyttö rajoittuu ainoastaan jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin. Ruokavirasto ehdottaa harkittavaksi, että rajoitus tulisi perustella

tai viittaus jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin tulisi poistaa. Rajoitus merkitsee, että metsänomistajan, joka on antanut keruuluvan ei-jokamiehenoikeudella kerättäville tuotteille, pitäisi itse ilmoittautua luomuvalvontaan."

Metsänomistajan omaa liittymistä luomuvalvontaan on vaadittu maanomistajan luvalla kerättäville tuotteille vuodesta 2019 alkaen. Perusteluna on ollut keskustelua herättänyt tulkinta, jonka mukaan maanomistajan luvalla kerättävien tuotteiden keruuluvan antaminen katsotaan markkinoille saattamiseksi. Nyt Ruokavirasto on lausunnossaan todennut seuraavaa:

"Yleisen elintarvikeasetuksen (EY N:o 178/2002) 3 artiklan 8) -kohdan mukaan "markkinoille saattamisella" tarkoitetaan "elintarvikkeen tai rehun hallussapitämistä niiden myyntiä varten, myös myytäväksi tarjoamista tai muuta joko ilmaiseksi tai korvausta vastaan tapahtuvaa siirtoa sekä itse myyntiä, jakelua ja muita siirtomuotoja". Asetuksen 2 artiklassa todetaan, ***ettei*** *elintarvikkeen määritelmään sisälly kasvit ennen korjuuta.*

Näin ollen Ruokavirasto katsoo, että keruualueiden sertifiointia, johon ei liity varsinaista tuotteiden keruutoimintaa, ei välttämättä olisi syytä katsoa markkinoille saattamiseksi. Tällöin olisi mahdollista tulkita asiaa niin, että metsänomistajan, joka on ainoastaan antanut keruuluvan, ei välttämättä tarvitsisi itse ilmoittautua luomuvalvontaan."

4 § Määritelmät

Lakiehdotuksessa mainitaan:

"2) maataloustuotteilla maataloudesta peräisin olevia tuotteita sekä vesiviljelytuotteita ja merileviä;"

Ehdotamme lisättäväksi "sekä luonnonvaraisia kasvituotteita".

6 § Ruokavirasto

Ehdotamme poistettavaksi kohdan 8:

8) luonnonalueita, jotka on 3 luvussa tarkoitettuun valvontajärjestelmään ilmoittanut muu kuin luonnonalueen omistaja tai haltija ja joilta jokamiehen oikeudella kerätään luonnonvaraisia kasvituotteita.

Perustelut:

Laajat yhtenäiset keruualueet ovat luonnonmarjojen luomukeruun edellytys. Mikäli selvittäjämalli rajautuu vain jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin, metsänomistajien ansaintamahdollisuus heikkenee entisestään. Jos samalta alueelta voidaan kerätä myös muita kuin jokamiehenoikeudella kerättäviä tuotteita, on metsänomistajalla mahdollisuus myydä arvokkaampien tuotteiden (kuten mahlan ja pakurin) keruulupia. Tämä lisää heidän motivaatiotaan liittää metsänsä luomukeruualueisiin.

Ehdotus sertifiointien eriyttämisestä lisää entisestään valvonnan kustannuksia ja päällekkäistä valvontaa lisäämättä lainkaan valvonnan luotettavuutta tai riskiä luomuasetuksen vaatimuksista poikkeamiseen. Tämä on vastoin asetuksen henkeä. Jos alue sertifioidaan jokamiehenoikeudella tapahtuvaa keruuta varten, sama alue tulisi lakiesityksen mukaan sertifioida toistamiseen muiden luomuluonnontuotteiden keruuseen.

7 § Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Ehdotamme kohtaan 2 seuraavaa lisäystä:

2) *luonnonalueita, jotka 3 luvussa tarkoitettuun valvontajärjestelmään on ilmoittanut luonnonalueen omistaja* **tai haltija tai muu kuin luonnonalueen omistaja tai haltija;**

Perustelut:

Luomukeruualueiden valvontaa ei ole syytä jakaa eri tahoille, sillä perusmallin valvonta ja selvittäjän valvonta ovat molemmat alkutuotannon valvontaa, ja molemmissa edellytetään metsätoimintaympäristön vahvaa tuntemusta. ELY-keskuksilla on 22 vuoden kokemus luomukeruualueiden sertifioinnin valvonnasta. Ks. myös edellinen kohta 6 §.

Eri maakuntien välistä selvittäjätoimintaa on koordinoinut Lapin ELY-keskus, jolla on kumppani-ELYjen kanssa kirjalliset yhteistyösopimukset ja aiheen asiantuntijoiden kesken pidettävät yhteistyöpalaverit. Lapin ELY-keskuksella on valvonnassa selvittäjä, jolla on luomukeruualueita kaikissa maakunnissa.

Taustaa

Luonnontuotteet voivat olla EU-asetuksen mukaisesti luomua, jos ne kerätään luomusertifioidulta keruualueelta. Luomuluonnontuotteilla on kasvava kysyntä sekä viennissä että kotimaassa. Ne ovat tärkeä osa

kasvavaa luomujalostusta sekä elintarvike- että kosmetiikkasektorilla. Yleisimmät luomuluonnontuotteet ovat luonnonmarjat, mutta luomukeruualueilta kerätään myös mahlaa, kuusenkerkkää, pakuria sekä erilaisia kasvinosia.

Alue voidaan EU:n luomuasetuksen mukaan sertifioida luomuksi, kun siellä ei kolmen edellisen vuoden aikana ole käytetty luomussa kiellettyjä tuotantopanoksia. Suomessa keruualueet ovat pääosin metsiä, joissa yleisimpiä luomussa kiellettyjä tuotantopanoksia ovat kantojenkäsittelyyn käytetty urea, lannoitteet ja istutettavien taimien käsittelyssä käytetyt torjunta-aineet.

Keruualue voidaan liittää luomuvalvontaan kahdella eri tavalla:

1. perusmallilla, metsänomistaja liittää itse alueen valvontaan. Sopii erityisesti tilanteeseen, kun maanomistaja kerää ja myy itse luomuluonnontuotteita omassa yritystoiminnassaan.

2. Selvittäjämalli: ulkopuolinen selvittäjä hoitaa metsänomistajien sitoumukset, tarkistaa, ettei kiellettyjä tuotantopanoksia ole käytetty ja liittää alueen valvontaan. Tämä soveltuu suurempien alueiden liittämiseen valvontaan. Mallin hyödyntämiseen on tarpeen kehittää niin, että myös yksityismetsänomistajat pystyvät sitä hyödyntämään.

Osa luomukeruualueilta kerättävistä tuotteista kuuluu jokamiehenoikeuden piiriin (marjat ja sienet) mutta osa edellyttää metsänomistajan lupaa keruuseen.

Luomusertifiointi ei haittaa normaalia metsänhoitoa, koska kielletyillä tuotantopanoksilla käsitellyt alueet pystytään rajaamaan pois luomukeruualueesta.

Yritysten käytössä oleva luomukeruuala pieneni vuonna 2019 11,6 miljoonasta hehtaarista 4,6 miljoonaan hehtaariin luomukeruujärjestelmän muutosten vuoksi. Pinta-alan romahtaminen johti luomuluonnontuotteiden lisääntyneeseen tuontitarpeeseen ja on iso riski yrityksille sellaisina satovuosina, jolloin luomukeruualueilla sato on heikko. Metsistämme yli 90% täyttää luomuasetuksen vaatimukset ja luomukeruuala olisi nelinkertaistettavissa, mikäli järjestelmä ja sen valvonta saadaan toimimaan kustannustehokkaasti.

Luomukeruualan pienenemisen vuonna 2019 aiheutti sekä metsänyhdistysten aseman muuttuminen niin, että ne eivät enää edusta kattavasti kaikkia metsänomistajia, että valvontaviranomaisen eli

Ruokavirasto tiukentuneet vaatimukset. Ruokaviraston valvontaohje vaatii, että jokaisen metsänomistajan on itse tehtävä sitoumus. Tämä on työlästä ja kallista, joten keruualue kattaa tällä hetkellä pääosin valtion ja muutamien muiden isompien pohjoisen Suomen metsänomistajien alueita.

Laajojen alueiden saaminen luomukeruualueeksi edellyttää sitä, että myös yksityismetsänomistajien metsät saadaan mukaan luomukeruualueisiin. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että metsänomistajalle koituu sertifioinnista mahdollisimman vähän vaivaa tai kustannuksia, mieluimmin ei lainkaan. Tavoitteena tulee olla, että metsänomistajalla on mahdollisuus hyötyä taloudellisesti sertifioinnista, vähintäänkin siten, että voi myydä keruulupia selvittäjän valvontaan liittämältä alueelta liittymättä itse valvontaan.

Suomen laaja, maailman paras metsävaratiedon taso tarjoaa mahdollisuuksia myös luomukeruualueiden sertifiointiin. Se edellyttää kuitenkin tietojärjestelmien kehittämistä ja uudenlaisen yhteistyömallin luomista keruualueiden sertifiointiin. Siksi tähän lakiesityksen ei ole tarkoituksenmukaista vaatia käytäntöjä, jotka tulevat esteeksi alan kehittymiselle.

Tätä kehittämismahdollisuutta ei saa sulkea pois lainsäädännöllä, vaan pikemminkin tulee tarkastella kansallista liikkumavaraa luomuluonnontuotteiden kaupallisen potentiaalin hyödyntämiseksi. Tähän Suomella on mahdollisuus maamme Euroopan suurimman metsäpinta-alan, vähäisten kemiallisten käsittelyjen ja maailman parhaan metsävaratiedon vuoksi. Syksyllä maa- ja metsäministeriö käynnistää luomuohjelman toimeenpanon valmistelun, jossa luomukeruutuotannon mahdollisuuksia voidaan kehittää edelleen.

Lausunnon ovat yhteistyössä laatineet

Arktiset Aromit ry

Luomuliitto ry

Pro Luomu ry

MTK Luomu

Youngfour Oy

Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Suomen Luontoyrittäjyysverkosto ry